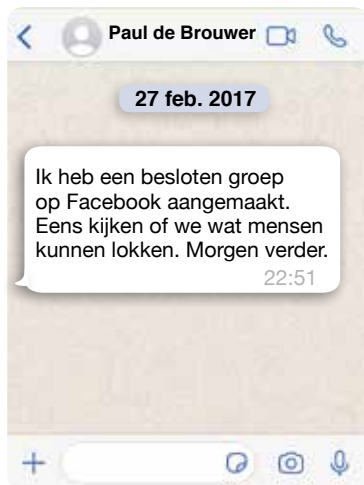

VOORWOORD

Dit app ik op maandagavond aan John Bloemscheer en Mark Mieras. Met ons drieën zijn we vanaf de zaterdag hiervoor, als het betoog van Jan van de Ven '*Beloon onderwijzers gelijk!*' in *de Gelderlander* verschijnt, druk op sociale media. We brengen de boodschap van Jan en zijn *call to action* onder de aandacht van de tienduizenden collega's die de diverse onderwijsfora op Facebook bezoeken. Met succes. Onze bijdragen daar zijn al snel de meest gelikete posts. Het betoog van Jan met daarbij een grafiekje waarin duidelijk wordt hoezeer het PO achterloopt op het VO is voor velen een eyeopener.

John, Mark en ik kennen elkaar van Arnhem Meestert; een lokaal groepje mannen in het basisonderwijs dat ervoor ijvert om meer mannen voor de klas te krijgen. Een mooi streven omdat de huidige verhouding tussen mannen en vrouwen ongezond scheef is. Betaal een marktconform salaris om ervoor te zorgen dat werken in het PO niet die veredelde parttime bijbaan blijft, zou je zeggen. Daar denken de initiatiefnemers (geen leraren) van de Meestert-beweging anders over. Voor mij het signaal om over een echte grassrootsbeweging na te denken.

Door het besef dat we het zelf moeten doen, ga ik aan de haal met Jans betoog. Gesterkt door de massale reacties op de onderwijsfora, besluit ik *PO in actie* te beginnen. Behalve een eerlijk salaris neem ik minder werkdruk op als eis, want uit de online gesprekken blijkt dat dit voor veel uitval en onvrede zorgt.

De volgende ochtend, het is voorjaarsvakantie, wachten er vijfhonderd collega's op toelating. 's Avonds zijn er duizend leden en een week later 15.000. De hele vakantie kom ik niet van de bank en bestel ik pizza's, want mijn voorwaarde om lid te kunnen worden is dat je in het primair onderwijs werkt. Dat betekent profielen screenen, zoveel mogelijk. Uren achter elkaar. Collega's komen met duizenden tegelijk. Het betekent ook streng selecteren op ingezonden berichten. Ik wil geen klagclub. Geen gezeik over stoelen die je zelf op tafel moet zetten, bijvoorbeeld. Gelukkig melden zich collega's uit de groep die willen hel-

pen. Zo ontstaat de kopgroep. Jan en Thijs nodig ik die eerste dag uit in de groep en ik hoop dat ze de handschoen oppakken, want ik besef dat het groot gaat worden. Ik heb geen zin in media-optredens en ik schat in dat die twee dat fantastisch zouden kunnen. Het blijkt mijn tweede schot in de roos te zijn.

Er ontstaat een geoliede machine. We voelen en denken hetzelfde; dit moet opgelost worden en de vakbonden moeten nu vooral eens voor óns gaan werken. Door de samenwerking te zoeken met de bonden en PO-Raad, maar ze altijd een stap voor te blijven, groeit bij collega's het vertrouwen en het geloof. Dit resulteert in de bezetting van de publieke ruimtes van de Tweede Kamer tijdens het onderwijsdebat van 10 mei 2017 en de ongekend hoge opkomst in het Zuiderpark in Den Haag tijdens de eerste van een reeks landelijke stakingen.

Bijna vier jaar later kijk ik met gemengde gevoelens terug. Ik ben trots op wat bereikt werd en dankbaar voor een *once in a lifetime* ervaring. Maar ik zie ook de gemiste kans. Niet alle bonden wilden zich losmaken uit de polderklei waardoor echt stevig doorpakken niet gebeurde, terwijl het primair onderwijs daar klaar voor was. Het had al geregeld moeten zijn!

Aan ons heeft het niet gelegen, mede dankzij de briljante inzet van vrienden voor het leven: Jan en Thijs.

Paul de Brouwer

DEEL 1

WAT VOORAFGING

Waar begin je een boek over het mooiste beroep van de wereld? Over hoe de kijk op en de inhoud van dat beroep, het leraarschap, door de jaren heen veranderde? Over welke invloed leraren zelf hebben op dat prachtberoep, en welke rol ze daarin vroeger hadden, nu hebben en in de toekomst moeten krijgen? Wat je als beginpunt neemt lijkt soms nietszeggend, maar het is vaak bepalender voor het verloop van de rest van je verhaal dan je je realiseert. Daarom beginnen we met een aantal niet-gekozen startpunten voor dit boek. Een boek waarin wij, Jan van de Ven en Thijs Roovers, ons verhaal vertellen over het beroep dat ons zo aan het hart gaat en waarom juist het leraarschap het zo dubbel en dwars waard is om voor te strijden. We vertellen hoe we dat hebben gedaan en wat de kracht was van de manier waarop we dat deden, namelijk zij aan zij met tienduizenden collega-leraren. Gebruikmakend van de digitale middelen van deze tijd, puttend uit onze eigen praktijkkennis en -ervaring, altijd met open vizier en een kraakhelder geformuleerde claim.

Wat hier volgt, is een terugblik op onze jaren als voormannen van PO in actie en later het Lerarencollectief; niet als eindconclusie op een afgeronde emancipatie of (r)evolutie, maar als tussenbalans en als tussentijdse afronding van onze gedeelde persoonlijke missie.

1.1 Alternatieve startpunten

Dit boek zou kunnen starten bij de grote oud-Griekse voorgangers die lange tijd beeldbepalend waren voor het leraarschap. Socrates, Plato, Aristoteles. Daar is echter al zoveel over geschreven en waarschijnlijk op een treffender en accuratere manier dan wij dat zouden doen. Dichter bij huis zou je bij Theo Thijssen en *De gelukkige klas* (1926) kunnen beginnen. Over meester Staal, want 'laat nu niemand beweren dat schoolmeesteren geen avontuurlijk baantje is'. Een prachtboek dat eigenlijk bij iedere inschrijving op een Nederlandse pabo als welkomstgeschenk zou moeten dienen, of bij het behalen van het lerarendiploma en betreden van het leraarschap als onderlegger voor een ethische code of Lerareneed zou moeten fungeren: 'M'n heerlijke, lieve, lastige stel, ik weet eigenlijk maar één ding: de jaar of wat dat ik jullie heb en dat jullie mij hebben, behoren wij enkel maar een gelukkige klas te zijn. En de rest is nonsens hoor, al zal ik dat jullie nooit zeggen.'

Er zijn ook tal van politieke en juridische interventies geweest in de afgelopen tweehonderd jaar die als startpunt hadden kunnen dienen voor dit boek, vanwege de grote invloed die zij hebben gehad op het onderwijs in het algemeen en ons lerarenberoep in het bijzonder. De Onderwijswet van 1806 bijvoorbeeld, waarbij de bevoegdheid van leraren wettelijk werd verankerd en het hoofdelijk onderwijs verboden werd ten bate van het klassikale onderwijs. Of de verankering van de Vrijheid van Onderwijs in de Grondwet in 1848, het Kinderwetje van Van Houten in 1874, of de aanneming van de Leerplichtwet in 1910. Veel recenter nog de Mammoetwet in 1968, de samenvoeging van de kleuterschool en de lagere school in de basisschool in 1985 of de Herziening Onderwijs Salarisstructuur (HOS-nota) uit datzelfde jaar. In 1998 de invoering van de Tweede Fase in het voortgezet onderwijs, of de invoering van het VMBO in 2003. Veel van deze onderwerpen staan prachtig opgeschreven in *Een geschiedenis van het onderwijs in Nederland* van emeritus hoogleraar Geschiedenis Piet de Rooy. Waarom zouden we dat dan nog eens herhalen?

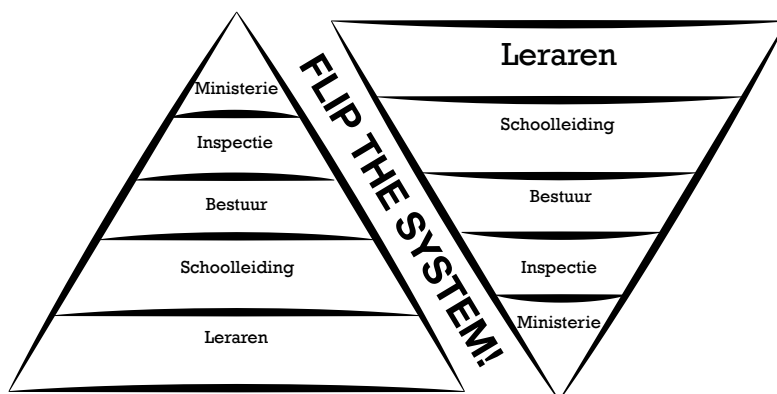
Ook twee onderwijspolitieke rapporten hadden het fundament kunnen vormen voor dit boek, aangezien er tot op de dag van vandaag nog vaak op wordt teruggegrepen. De in mei 2007 opgerichte Commissie Leraren, onder leiding van Alexander Rinnooy Kan, kreeg de opdracht van de toenmalige minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap 'te adviseren over het lerarentekort en de

kwaliteit van het leraarschap'. Het leverde in september 2007 het rapport 'Leer-**Kracht!**' op, dat opende vanaf zijn kافت met 'Nederland staat aan de vooravond van een dramatisch kwantitatief tekort aan kwalitatief goede leraren'. Eerder dat jaar, in april 2007, was nog een andere commissie gestart onder leiding van toenmalig Tweede Kamerlid Jeroen Dijsselbloem: de Tijdelijke Commissie Parlementair Onderzoek Onderwijsvernieuwingen. Onderwijsvernieuwingen van voorgaande jaren werden tegen het licht gehouden en bracht de commissie-Dijsselbloem in februari 2008 tot een vernietigende conclusie: de overheid had haar kerntaak, het zeker stellen van de kwaliteit van onderwijs, ernstig verwaarloosd. Het leverde tastbare veranderingen op, zoals de functiemix waar minister Plasterk in crisistijd een miljard euro voor vrij wist te maken, maar bijvoorbeeld ook de taal- en rekentoetsen die op de pabo's ingevoerd werden in een poging om de lat daar omhoog te krijgen. Het werk van de commissie-Dijsselbloem heeft tot de dag van vandaag nog steeds invloed op allerlei onderwijsbeleidsambities, bijvoorbeeld als onderzocht wordt of vernieuwingen 'Dijsselbloemproof' zijn of de 'Dijsselbloemtoets' kunnen doorstaan. Het gaat daarbij onder andere om de benodigde wetenschappelijke onderbouwing en draagvlak onder leraren.

Als het over de ontwikkeling van het leraarschap in de 21e eeuw gaat en specifiek over de zeggenschap op ons beroep, dan kun je ook de oprichting van de sectorraden niet onvermeld laten. In 2006 werd de VO-raad opgericht en in 2008 de PO-Raad. Zij betraden de onderwijspolder als vertegenwoordigers van onderwijswerkgevers en -bestuurders in hun eigen sector, maar niet of nauwelijks van de leraar. Zodra er vanuit het onderwijspolitieke bestuurs- of beleidsveld over het onderwijs of het leraarschap gepraat dient te worden, wordt maar al te vaak bij de VO-raad en PO-Raad aangeklopt. Tot op de dag van vandaag lees je dan terug dat er 'met het onderwijsveld' gesproken is, terwijl er geen leraar bij betrokken was. Omdat ook hier in de afgelopen jaren al verschillende onderwijsboeken over verschenen die dit vanuit persoonlijk perspectief (*Het bezwaar van de leraar*, Ton van Haperen) of vanuit systeemkritische hoek (*De Sluipende crisis*, René Kneyber en Dorien Zevenbergen) uit de doeken deden, hebben we ook de intrede van deze extra bestuurslaag niet als startpunt gekozen. Wel spreken we graag hier en nu met jou, de lezer, af dat het woordje 'sectorraad' na het lezen van dit boek voor eens en altijd vervangen wordt door 'werkgeversvertegenwoordiger' of 'onderwijsbestuurdersvereniging'. Dat brengt ons namelijk ook bij wat wij wél als startpunt kozen voor *Leraar, durf te claimen!*

1.2 Het Alternatief – startpunt en ode

Wij, Thijs en Jan, betraden ongeveer tegelijkertijd de onderwijsarena als leraar, beiden in 2008. Zonder van elkaars bestaan af te weten, raakten we na onze eerste jaren voor de klas ook in dezelfde periode (2013/2014) geïnspireerd door een pleidooi van twee collega-leraren uit het voortgezet onderwijs (VO). Een pleidooi dat zich het beste laat samenvatten in het plaatje dat tegenwoordig in tal van vertalingen, bewerkingen en opvolgers van hun boek *Het Alternatief* de wereld over gaat. Een plaatje dat toe te schrijven is aan Kim Farris-Berg, coauteur van het boek *Trusting Teachers with School Success – What Happens When Teachers Call the Shots* (2012) en waar de twee VO-leraren de term ‘Flip the system’ aan toevoegden.

Bron: Kneyber, R. & Evers, J. (2013). *Het Alternatief. Weg met de afrekencultuur in het onderwijs!*

De twee piramides naast elkaar, waarbij de ene piramide omgekeerd staat naast de andere en daarmee leraren een fundamenteel andere rol laat vervullen in ons onderwijssysteem, laten in één oogopslag zien wat er mis is en wat er anders moet. Precies hier gaat dit boek over. Over hoe wij samen met tienduizenden collega-leraren via PO in actie en het Lerarencollectief trachtten om leraren weer op de juiste plek te krijgen in ons onderwijssysteem door die piramide verder te flippen: architecten in plaats van uitvoerders. En die hele periode was er niet geweest als we niet allebei in beweging gezet waren door René Kneyber en Jelmer Evers. Voor ons zijn zij dus het logische startpunt van ons verhaal over de onderwijsachtbaan waarin we terecht kwamen sinds de oprichting van PO in actie in februari 2017. Daarom beginnen we bij hen: bij Jelmer en René.

Wat eigenlijk ergens in een Utrechts bruin café aan een tafeltje had moeten plaatsvinden, vergezeld van een kopje koffie of lekker speciaal biertje, vond uiteindelijk plaats op een herfstachtige corona-ochtend vlak na een nieuwe aanscherping van de maatregelen: een gesprek met onze twee onderwijshelden, in een setting zoals die in recordtijd voor heel Nederland als gewoon was gaan voelen, namelijk vanachter een webcam via een digitale vergadertool. Ieder vanuit zijn eigen woon- of werkplek: Amsterdam, Culemborg, Utrecht en Venray.

Door de jaren heen hebben we elkaar op tal van plekken en gelegenheden gesproken, soms formeel en soms informeel. Als je eenmaal in de onderwijsmallemlen meedraait, kom je steeds dezelfde personen tegen. Soms gaat dat vervelen, maar als je te maken hebt met twee collega's van deze statuur, die toch als een voorbeeld gelden, dan is ieder moment waarop je elkaar over onderwijs spreekt van waarde.